

Napos oldal

A DÉLMAGYARORSZÁG ÉS A DÉLVILÁG KULTURÁLIS MAGAZINJA ■ SZERKESZTI: HOLLÓSI ZSOLT

Zsótér Sándor rendezi a Kamara-Tantuszban Bertolt Brecht drámáját, a Galilei életét

„A világos gondolkodás mindig vérlázító”

A PONTOS ÉS VILÁGOS GONDOLKODÁS, A TISZTA GONDOLAT MINDIG VÉRLÁZÍTÓ OLYAN EMBEREK SZÁMÁRA, AKIK SZERETIK ELMASZATOLNI A DOLGOKAT – MONDJA A GALILEI ÉLETE MA ESTI BEMUTATÓJA ELŐTT A RENDEZŐ. ZSÓTÉR SÁNDORNAK – AKIT SOKAN A MAGYAR SZÍNHÁZI ÉLET SAINT-JUSTJÉNEK TARTANAK – EBBEN A SZEZONBAN EZ MÁR A HARMADIK BRECHT-PRODUKCIÓJA.

– **Miért vonzódik ennyire Brecht-hez?**

– Mert jóval okosabb, mint én, több a humora, mint nekem, és a darabjaiban sok megszokott dologról kiderül, hogy nem egészen úgy van, ahogy eddig gondoltuk. Tetszik az a dialektika, hogyan nála egy tényhez vagy eseményhez hozzászólnak a szereplők. Tetszik a meseszöve is, ami talán korszerűtlen dolog. Tetszik a szövegek kíméletlensége, engesztelhetetlensége. Nála fontos a pont, a vessző, meg a kettőspont és a pontosvessző. Értelmük van. Szükség van ma ilyen friss szövegekre.

– **Idehaza többnyire csak a Koldusoperát és a Kurázi mamát játsszák. Miért?**

– Egyszerű: nem olvassák a többi. Ezek az ismertebb nagy művei inkább nézőbarátok, van bennük egy érzelmes, megragadható schilleri történet. Azt hiszik a rendezők, hogy ezek vonzóbbak az emberek számára. Nálunk egyébként több-

nyire a színészek sem szeretik Brechtet, sok bajuk van vele, mert a szövegei fegyelmезettek és pontosak, így a színész belső fegyelmезetlenségének súlyos következményei lehetnek. Brecht azért sem népszerű, mert a pontos és világos gondolkodás, a tiszta gondolat mindig vérlázító olyan emberek számára, akik szeretik elmaszato-olni a dolgokat.

– **Azt mondta a sajtótájékoztatón: kifejezetten Király Levente miatt csinálja meg a Galileit.**

– Isten ajándéka, hogy Leventével összehoztam. Miután mindketten szemérmesek vagyunk és gyávák, ezt négy szemközt soha- sem beszéljük meg egymással. Nekem azért van lehetőségem bizonyos darabokat megcsinálni, mert ő létezik. Mindig nehezebb és összetettebb feladatokat keresek számára. Az ügynök halálát szinte melodramának tartom, a Faltaff már jóval összetettebb feladat volt, a Galilei pedig még annál is bonyolultabb. Nem szeretném, ha

■ Zsótér Sándor Király Leventével a próbán. (Fotó: Veréb Simon)

parkolópályára kerülne Levente kivételes szaktudása, ami csak akkor működhet, ha méltó feladatokkal találkozik. Túljesen érthető, ha olykor fél, reszket a nagy kihívástól, de épp ez a szép. Ki kell próbál-

nunk, meddig terjed a tudásunk. A Galilei életét tényleg csakis miatta választottam, nincs másik színész az országban, akivel és akinek megcsináltam volna ezt a darabot. – **Miért érdekes ma ez a közép-**

kori csillagászról szóló történet?

– Mindig időszzerű és aktuális, amikor vannak olyan határozott személyiségű emberek, akik valamivel szenvedélyesen foglalkozni

akarnak, és ez másoknak, a hatalomnak nem tetszik. Arculcsapó a darabban az a pillanat, amikor Galileit ráveszik arra, hogy elálljon mindattól, amiben hitt, amiért egész életében dolgozott. Brecht egy új változatot is írt saját darabjához, amelyben azt gondolta, Galileinek saját magáról is ítéletet kell mondania. Bűnös, mert konformérmédek miatt, gyávaságból visszavonta a tanait, és ezzel több tíz vagy száz évre visszavetette a tudomány fejlődését. Engesztelhetetlen marad ezzel kapcsolatban saját magával is: nem hajlandó hősnek látszani.

– **Galilei kapcsán kicsit önmagáról is beszél?**

– Valamennyire ez minden darabról igaz. A színdarabban megírt figura okosabb nálam, mert tudja, hogy nem eszik olyan forrón a kását. Azt is tudja, annak érdekében, hogy dolgozni tudjon, milyen csalafintaságokat, ravaszságokat és szemérmeségeket kell elkövetnie. Brecht Galileit egy hedonista figurában írta meg, azaz mulatságosan szakít mindenféle olyan ábrázolással, amely a tudósokat, filozófusokat, csillagászokat elvont mókuskoknak képzei. Az ő Galileije nagyon is józan és hétköznapi ember, számára a zabálás és a munka egyszerre nyűg és szexuális szenvedély.

HOLLÓSI ZSOLT

A nagy olasz csillagász szerepében: Király Levente

Szeretetközpontú Galilei

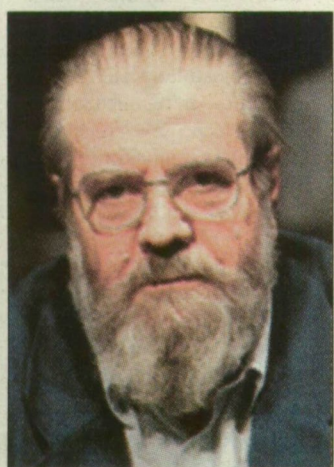
KIRÁLY LEVENTE (KÉPÜNKÖN) MUKODIK BE MA ESTE A GALILEI ÉLETÉNEK CÍMSZEREPEBEN. SZEGED SZÍNHÁZKIRÁLYÁT A MAGYAR KULTÚRA NAPJÁN ARANYGYŰRŰVEL TŰNTETTE KI AZ ÖNKORMÁNYZAT.

– **Zsótér Sándor azt nyilatkozta, kifejezetten ön miatt rendezte meg a darabot. Mit szól ehhez?**

– Hazudnék, ha azt mondanám, nem esik jól egy olyan szeretetközpontú embernek, mint amilyen én is vagyok. Igyekszem szeretetet adni, megértő lenni, és boldogság, ha én is ezt kapom másoktól. Zsótér Sándor nagy felelősséget hárított rám ezzel a kijelentésével, hiszen ez azt is jelenti: bízik bennem. Nagy kételkedő vagyok, minden új feladatnál hatalmas félelem van bennem, hogy meg tudok-e felelni a várakozásnak. Ez persze jó is, mert olyasmire is sarkall, amire egyébként nem vállalkoznék.

– **Szereti a brechti színházat?**

– Nem játszottam túl sok Brecht-darabot. A Koldusoperában viszont kétszer is benne voltam. Először még 1957-ben főiskolásként a fölötünk járó évfolyam legendás vizsgálóelőadásában, amit tehetséges fiatal tanárként Szinétár Miklós rendezett. Az ifjúság eszelős buzgalomával és akaratával vettünk részt abban a fergeteges hangulatú produkcióban. Fülöp Zsigmond, Margittai Ági, Bodrogi Gyuszi játszott a főszerepeket. Akkor szerettem meg Brechtet, akinek az úgynevezett elidegenítő effektusra épülő színházat sokan nem kedvelik. Ez az elidegenítés persze nem egészen úgy működik, ahogy azt Magyarországon a rendezők általában elképelték. Brecht darabjaiban tényleg

(Fotó: Veréb Simon)

gyakran táblákra felírva jelenítettek meg bizonyos tantételeket, de ezzel együtt sem volt soha brosúra-szerző. A brechti színházat nehéz jól játszani, mert rengeteg gondolat van benne.

– **Mitől érdekes a Galilei élete?**

– Brecht szellemi kalandra hívja a nézőt. Érdekes kérdés, hogy egy olyan nagy tudósegyéniség, mint Galilei miért csinálja mindazt amit csinál. Miért tagadja meg a tanait, majd miért fejezi be mégis felügyelet alatt titokban a Párbeszédek a két legnagyobb világrendszerről című nagy művét? Bűnös volt-e? Vállalnia kellett volna a maglyahalált? Döntésének következményei tragikusak voltak, mert az- zal, hogy visszavonta tanait, visszavetette a tudomány fejlődését. Nem kért és nem fogadott el feloldozást, saját magát itélte el.

– **Milyen tanulságokkal szolgál Galilei sorsa?**

– Galilei szélsőséges ember volt, a gondolkodás megszállottja. Rájött, hogy az az igazi tudomány,

amit nem elefántcsonttoronyban művelnek. A forradalmian új tudományt is úgy kell közvetíteni, hogy az egyszerű emberek is megértsék. A tudás nem lehet öncélú, a kutatónak az a dolga, hogy segítse az emberiség fejlődését. Galilei egészen kivételes egyéniség volt, akinél az együttélés törvényei egészen más- hogy működtek, mint egy más, hétköznapi embernél. A nézőknek rá kell hangolódniuk a darabra, oda kell figyelniük már az elejétől fogva ahhoz, hogy igazi szellemi kalandban legyen részük, és megértsék, miért olyan ez az ember, amilyen.

– **Mit jelent önnek a Szeged kultúrájáért aranygyűrű?**

– Fontos, hogy az a közösség, ahol élünk és a hivatásunkat gyakoroljuk, elismerje a munkánkat és visszajelzést adjon. Jólesett! Nagyon köszönöm mindenkinek.

– **A Király családban apának és fiának két egymást követő napon van premierje, hiszen Attila tegnap John Proctor szerepében mutatkozott be a nagyszínházban. Milyen az, amikor két bemutatóra készülnek egyszerre?**

– A premier előtti hetekben soha- sem vagyok otthon kellemes ember. Szerencsére a családom aranyosan és megértően tűri ezt. Attilával ezekben a napokban alig találkozunk, hiszen mindkettőnk saját szerepünk köd le. Apaként számomra pluszizgalom, hogy neki hogy jön össze az előadás. Én már elég idős vagyok ahhoz, hogy tudjam, nem sikerülhet mindig minden tökéletesen, ezért a kiugró alakításoknál fontosabb az egyenletes jó színvonal. A fiam még fiatal, ő minden új szerepével bizonyítani akar.

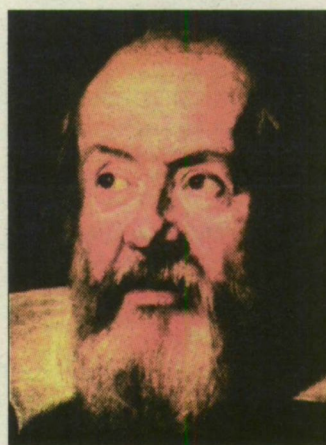
H. ZS.

És mégis mozog a Föld

GALILEO GALILEI ÓTA TUDJUK, HOGY A SZABADON ESŐ TÁRGY FOLYAMATOSAN GYORSUL, A HOLD FELSZÍNÉT KRÁTEREK ÉS HEGYEK TAGOLJÁK, S A JUPITERNEK IS VANNAK HOLDJAI. BÁR EZEK A MEGÁLLAPÍTÁSAI IGAZAK VOLTAK, MÉGIS BŰNHÓDNIE KELLT MIATTUK.

„Szemmel a Szent Evangéliumot szemlélve, és kezemmel érintve esküszöm, hogy őszinte szívvel és nem színlelt hittel megtagadom, kárhoztatom és elátkozom a tévedésemet.” Ezek a szavak egy nagyszabású per végén, egy megfáradt arcú, hetvenéves öregember szájából hangoztak el 1633. június 22-én egy római kolostor falai között. A zsúfolásig megtelt teremben püspökök, teológusok, filozófusok, s maga VIII. Orbán pápa hallgatta, amint az akkorra Európa-szerte híressé vált férfi fehér ingben, térdre ereszkedve megbánást tanúsít a katolikus egyház szemében eretnek nézetei miatt. Gondolatai ellentmondtak a Szentírásnak és a tudósok Arisztotelész óta hangoztatott tanításának, miszerint a Föld a világ közepe, a körülötte lévő univerzum pedig mozdulatlan. Ehelyett azt vallotta, hogy a Föld a Nap körül kering, és forog saját tengelye körül. Veszélyes gondolatok voltak ezek, amelyekért harminchárom évvel korábban megégették Giordano Brunót. Egyben forradalmiak, hiszen megalapozták a modern csillagászatot.

Az egyházi bíróság elé állított férfi az 1564-ben született olasz Galileo Galilei volt, aki számos tudományos felfedezést tett a fizika és a csillagászat terén. Bár a Föld-központú világméket először Nikolaus Kopernikusz hirdette meg, elméletét később Johannes

■ Galileo Galilei korabeli portréja.

Kepler és Galilei is alátámasztotta. Az olasz tudós első fontos felfedezését egyetemistaként tette: a templom mennyezetén lengő csillár mozgását megfigyelve, majd zsinórra függesztett súlyokkal kísérletezve megállapította, hogy bármennyire lengjen is ki az inga, pályáját mindig ugyanannyi idő alatt teszi meg. Tételeit az első pontosnak mondható órák készítésénél hasznosították.

A kutatásaival elismerő támogatókat és ellenségeket egyaránt szerző Galilei 1591-ben végezte el a szabadeséssel kapcsolatos híres kísérletét a pisai ferde toronyban. Az épület tetejéről a tudós segítői két különböző súlyú ágyúgolyót ejtettek a földre, s azok szinte egyszerre csapódtak be. Galilei ezzel megcáfolta Arisztotelész tételét, miszerint a különböző súlyú tárgyak eltérő sebességgel esnek. Ehelyett azt állította, hogy a zuhanás sebességét meghatározó egyetlen tényező a légellenállás. A csúszdán legurított vasgolyók mozgását tanulmányozva arra is rájött, hogy a lefelé guruló vagy eső test folyamatosan gyorsul.

A csillagászat terén is korszakalkotó eredményeket ért el. Az általa tökéletesített távcsővel megállapította, hogy a Hold felszínét kráterek, hasadékok és hegylancok sokasága tarkítja. Felfedezte, hogy a Jupiter körül is holdak keringenek, később a napfoltokról készített vázlatrajzot.

A tapasztalatairól Itália-szerte előadásokat tartó tudós népszerűsége egyesekből irigységet és féltékenységet váltott ki, s minden esz-közzel igyekeztek lejártni. A sorozatos szamadások közepette a meggyőződése mellett kitartó Galileit még hitetlenséggel is megvádolták. Az inkvizíció többször is vizsgálatot kezdett ellene, s ő mindannyiszor kénytelen volt visszavonni tanait. A világegyetemmel kapcsolatos vitákat lezárni akaró pápa kérésére pedig megírta a két ellentétes tábor nézeteit ismertető művét, a „Párbeszéd a két fő vilárendszerrel” című könyvet, amely azonban újabb vihart kavart, mivel a pápa szándékával szemben mégsem Kopernikusz tanainak elutasításával zárult.

Emiatt Rómába rendelték Galileit, akit az egyházi bíróság 1633-ban nézeteinek megtagadására kényszerített, bár a legenda szerint a Földre utalva magában azt mormolta: és mégis mozog. A haláltól megmenekült, de élete hátralevő részét egy Firenze melletti házban, fogságban kellett töltötenie. Könyveit betiltották, egyik leghíresebb műve, a „Két új tudomány” viszont ebben az időben jelent meg Hollandiában, ahová a kéziratot titokban sikerült kicsempészní. Forradalmi jelentőségű munkájával a modern kori fizikatudomány alapjait rakta le, amelyeket a halálának évében, 1642-ben született Isaac Newton fejlesztett tovább.

HEGEDŰS SZABOLCS